

УДК 378:005.6

DOI <https://doi.org/10.24919/2308-4863/39-2-38>**Ірина МИСЬКІВ,***orcid.org/0000-0002-3761-2276*

кандидат педагогічних наук, доцент,

доцент кафедри іноземних мов

Національного університету «Львівська політехніка»

(Львів, Україна) *muskiviryna@i.ua*

КОМПЕТЕНТІСНИЙ ПІДХІД ЯК УМОВА ІНТЕГРАЦІЇ УКРАЇНСЬКОЇ ОСВІТИ У СВІТОВИЙ ПРОСТІР

У статті проаналізовано сутність і зміст компетентнісного підходу як необхідної умови реформування української системи освіти та її інтеграції у світовий освітній простір. Визначено, що в умовах сьогодення активно триває пошук нових моделей і концепцій освіти, які корелювали б із традиційними та новітніми глобальними викликами. Українська освіта була й залишається тим важливим складником суспільного розвитку й запорукою прогресу, без яких говорити про вдосконалення цілісного державного механізму неможливо.

Сутність компетентнісного підходу зводиться не до нагромадження інформації, а до вміння здобувати та користуватися нею, адже в епоху тотальної інформатизації знання доступні всім, проте вміння користуватися ними й вибирати корисне, істинне й доцільне – притаманне не кожному. Саме це повинно стати акцентом сучасної освіти на всіх її рівнях. Компетентнісний підхід повинен стати тим інструментом, який дасть змогу сучасній освіті використовувати як дієвий засіб для навчання діяльнісний підхід, розвивати здатності людини до практико-орієнтованої діяльності, проте на підґрунті міцних знань і навичок певної діяльності.

Для української системи освіти проблема компетентнісного підходу актуалізувалася також і через реалізацію концепції Нової української школи, яка ґрунтується власне на діяльнісному підході та формуванні гнучких компетенцій у дітей. Доводимо, що вдосконалення сучасної освіти та її інтеграція в європейський освітній простір вимагає реалізації концепції компетентнісного підходу в найширшому та глибинному його вимірі. Стверджуємо, що теоретичне обґрунтування зазначеної проблеми вже відбулося, проте прикладний її аспект вимагає корекції, яка зумовлена змінами й непередбачуваними суспільними обставинами. Практика ж компетентнісного підходу вимагає: удосконалення змісту освіти, відповідного новітнього матеріального забезпечення галузі, якісної підготовки педагогічних кадрів, досконалого методичного супроводу навчально-виховного процесу тощо.

Ключові слова: компетентнісний підхід, особистість, реформування, система освіти, інтеграція, світовий освітній простір, діяльнісний підхід, зміст освіти.

Iryna MYSKIV,*orcid.org/0000-0002-3761-2276*

Candidate of Pedagogical Sciences, Associate Professor,

Assistant Professor at the Department of Foreign Languages

Lviv Polytechnic National University

(Lviv, Ukraine) *muskiviryna@i.ua*

COMPETENCE APPROACH AS A CONDITION FOR INTEGRATION OF UKRAINIAN EDUCATION INTO THE WORLD SPACE

The article analyzes the essence and content of the competence approach as a necessary condition for reforming the Ukrainian education system and its integration into the world educational space. It is determined that nowadays the search for new models and concepts of education that would correlate with traditional and new global challenges is proceeding. Ukrainian education has been and remains an important component of social development and a guarantee of progress, without which it is impossible to talk about improving the integrated state mechanism.

The essence of the competence approach is not to accumulate information, but it is the ability to obtain and use it, because in the age of total informatization the knowledge is available to everyone, but the ability to use it and choose useful, true and appropriate one – not everyone can. The modern education should be focused on these at all levels. Competence approach should be the technique that will allow modern education to use activity approach as an effective tool for teaching and to develop human abilities to practice-oriented activities, but on the basis of deep knowledge and appropriate skills of a particular activity.

For the Ukrainian education system, the problem of the competence approach has also become relevant in connection with the implementation of the concept of the New Ukrainian School, based on the activity approach and the formation of flexible students' competencies. We prove that the improvement of modern education and its integration into the European educational space requires the implementation of the concept of competence approach in its broadest and deepest

dimension. We claim that the theoretical substantiation of this problem has already taken place, but its applied aspect requires correction, caused by changed and unpredictable social circumstances.

The practice of the competence approach requires: improvement of the content of education, the relevant up to date material support of the educational branch, highly qualified teachers' training, perfect methodological support of the educational process and so on.

Key words: *competence approach, personality, reforming, education system, integration, world educational space, activity approach, content of education.*

Постановка проблеми. В умовах сьогодення активно триває пошук нових моделей і концепцій освіти, які корелювали б із традиційними та новітніми глобальними викликами. Такі тенденції спостерігаються у світовому масштабі: чи не всі країни світу шукають шляхи оптимізації та прогресивного реформування освіти, випробовуючи різноманітні традиційні та інноваційні підходи, моделі та парадигми. Українська освіта була й залишається тим важливим складником суспільного розвитку й запорукою прогресу, без яких говорити про вдосконалення цілісного державного механізму неможливо. Проте об'єктивні та суб'єктивні фактори суспільного розвитку, консервативність освіти, недостатність її матеріальної бази, проблеми кадрового потенціалу, необхідність оновлення педагогічного інструментарію тощо вимагають значних зусиль із боку не лише освітян, а передовсім державних інституцій.

Важливим складником оновлення сучасної освіти ми бачимо реалізацію компетентнісного підходу як альтернативи знанневої парадигми, яка сьогодні втратила свою актуальність і не може задовольнити потреб особистості.

Аналіз досліджень. Питання компетентнісного підходу не нові для освітнього простору України. Їх не лише вивчають учені, але й активно реалізують на практиці в освітніх закладах різних рівнів і типів.

Аналіз компетентнісного підходу став предметом дослідження сучасних вітчизняних науковців, які цілісно й системно обґрунтовують необхідність його реалізації та вказують на шляхи розв'язання цієї проблеми. Зокрема:

В. Кремень переконаний, що «проблема підготовки компетентних фахівців, розвинених особистостей нині є досить актуальною, особливо це стосується країн, які реформують вищу школу з метою створення єдиного європейського простору вищої освіти, використовуючи компетентнісний підхід» (Кремень, 2009);

О. Пометун наголошує на необхідності здійснення трансформації змісту освіти, який був би спрямований на набуття учнем компетентностей (Пометун, 2004);

В. Луговий вважає актуальною проблемою сучасності «приведення параметрів української освіти до рівня найкращих світових», наголошує

на необхідності реалізації концепції компетентнісного підходу (Луговий, 2009);

М. Степко досліджує проблему компетентнісного підходу у вищій освіті, презентує класифікацію основних типів і конкретних формулювань компетентностей тощо (Степко, 2009);

Мета статті – з'ясувати потенційні можливості компетентнісного підходу як чинника й умови інтеграції українського шкільництва у світовий освітній простір.

Виклад основного матеріалу. Усвідомлюючи важливість і необхідність входження України у світовий освітній простір, треба розуміти, що без стандартизації найважливіших показників і критеріїв освіти цей процес реалізувати буде неможливо. Найважливішим бачиться формування європейської концепції якості вищої освіти, а вона, відповідно, залежить від багатьох чинників. В. Луговий називає їх «частинними концепціями», які об'єднані спільною метою, серед них найважливішими вчений вважає такі:

- «концепцію тричастинної (формальна, неформальна, інформальна) освіти впродовж життя;
- концепцію трициклової (бакалавр, магістр, доктор) вищої школи;
- концепцію компетентнісного підходу;
- концепцію навчальних кредитів;
- концепцію інтеграції вищої освіти й досліджень на всіх циклах;
- концепцію сумісності європейської та національних систем кваліфікацій та їхніх описів (дескрипторів);
- концепцію гарантування якості вищої освіти (стандарти, процедури, рекомендації);
- концепцію розмаїття європейських систем вищої школи та їхньої взаємної зрозумілості й визнання;
- інші» (Луговий, 2009).

Отже, учені визначають компетентнісний підхід важливим і необхідним складником інтеграції української освіти у світовий простір.

Компетентнісний підхід як дієвий засіб удосконалення освіти обґрунтував В. Серіков, зазначаючи, що «саме в компетентнісному підході відбито зміст освіти, що не зводиться до знаннево-орієнтованого компонента, а передбачає набуття цілісного досвіду розв'язання життєвих проблем,

виконання ключових функцій, соціальних ролей, вияв компетенцій» (Серіков, 2003). Отже, йдеться не про нагромадження інформації, а про вміння здобувати та користуватися нею, адже в епоху тотальної інформатизації знання доступні всім, проте вміння користуватися ними й вибирати корисне, істинне й доцільне – притаманне не кожному. Саме це повинно стати акцентом сучасної освіти на всіх її рівнях.

О. Глузман пропонує основні, визначальні характеристики та ідеї компетентнісного підходу:

- «компетентнісний підхід не є принципово новим для вищої освіти, оскільки вона завжди орієнтувалася на набуття узагальнених способів діяльності;

- компетентність не протиставляється знанням, умінням, навичкам, вона їх вміщує, хоча не є їхньою простою сумою;

- компетентність охоплює не тільки когнітивний та операціонально-технологічний складники, а й мотиваційний, етичний, соціальний, поведінковий, містить результати навчання, систему ціннісних орієнтацій, тому компетентності формуються не тільки під час навчання, а й під впливом родини, друзів, роботи, політики, релігії тощо» (Глузман, 2009).

Ці характеристики, на нашу думку, об'єктивно відбивають сутність компетентнісного підходу, не протиставляють його знаннєвій парадигмі, а гармонійно доповнюють і розширюють її, враховуючи суспільні детермінанти, які накладають відбиток на розвиток сучасної освіти, враховуючи всі її суперечності та виклики.

Компетентнісний підхід повинен стати тим інструментом, який дасть змогу сучасній освіті використовувати як дієвий засіб для навчання діяльнісний підхід, розвивати здатності людини до практико-орієнтованої діяльності, проте на підґрунті міцних знань і навичок певної діяльності. Це особливо актуалізується на етапі професійного самовизначення людини та в час переходу на етап професійного навчання.

Суспільний прогрес вимагає також швидкого пристосування до змінених умов життя, які часто, як-от пандемія, є новими й цілком непередбачуваними ніким: «Динамічні зміни життя, оновлення інформації та колосальні темпи її нагромадження, розвиток технологій та організаційні зміни зумовлюють потребу в особистості, здатній гнучко й оперативно адаптуватися до нових вимог, адекватно реагувати на нові виклики, навчатися впродовж усього життя, розвиватися та творити» (Степко, 2009).

Дискусії щодо реалізації компетентнісного підходу були й залишаються традиційними і для зарубіжної школи. Триває пошук нових моделей,

які дали б змогу втілити нову освітню політику в практику. Наприклад, Дж. Равен розкрив особливості реалізації компетентнісного підходу в освіті:

- по-перше, щодо можливостей педагогів керувати індивідуалізованими навчальними програмами, орієнтованими на розвиток основних компетентностей учнів;

- по-друге, стосовно учнів: виявляти свої здібності, спостерігати за їх становленням у процесі розвитку і здобувати визнання власних досягнень;

- по-третє, щодо забезпечення спроможностей педагогів визнання своїх досягнень у вивченні й оцінюванні їхньої педагогічної діяльності;

- по-четверте, щодо організації педагогічної діагностики з метою вдосконалення освітніх програм та освітньої політики загалом;

- по-п'яте, для здійснення ефективної політики в галузі трудових ресурсів, основаної на більш ефективних процедурах професійного навчання, працевлаштування і подальшого професійного зростання фахівців, а також здійснення такої політики в доборі кадрів, яка сприяє залученню гідних кандидатів на впливові посади в суспільстві й відхиленню непридатних (Равен, 1999).

Для української системи освіти проблема компетентнісного підходу актуалізувалася також через реалізацію концепції Нової української школи, яка ґрунтується власне на діяльнісному підході та формуванні гнучких компетенцій у дітей: «Ключові компетентності пов'язують воедино особистісне і соціальне в освіті, зображають комплексне оволодіння сукупністю способів діяльності, що створює передумови для розроблення індикаторів їх вимірювання; вони виявляються не взагалі, а в конкретній справі чи ситуації; набуваються молоддю людиною не лише під час вивчення предметів, але й засобами неформальної освіти, впливу середовища тощо» (Бібік, 2017).

Висновки. Отже, зазначаємо, що вдосконалення сучасної освіти та її інтеграція в європейський освітній простір вимагає реалізації концепції компетентнісного підходу в найширшому та глибинному його вимірі. Стверджуємо, що теоретичне обґрунтування зазначеної проблеми вже відбулося, проте прикладний її аспект вимагає корекції, яка зумовлена зміненими й непередбачуваними суспільними обставинами. Практика ж компетентнісного підходу вимагає:

- удосконалення змісту освіти;
- відповідного новітнього матеріального забезпечення галузі;

- якісної підготовки педагогічних кадрів;
- досконалого методичного супроводу навчально-виховного процесу тощо.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Болотов В. А., Сериков В. А. Компетентностная модель : от идеи к образовательной парадигме. *Педагогика*. 2003. № 10. С. 7–13.
2. Глузман О. В. Базові компетентності : сутність та значення в життєвому успіху особистості. *Педагогіка і психологія*. 2009. № 2. С. 51–61.
3. Кремень В. Г. Вступне слово президента АПН України. Київ : Педагогічна думка, 2009. С. 3–4.
4. Луговий В. І. Інтеграція в європейські простори вищої освіти і досліджень як складова геополітики України: успіхи і труднощі реалізації. URL: <https://dspace.uzhnu.edu.ua/jspui/bitstream/lib/25889>.
5. Луговий В. І. Європейська концепція компетентнісного підходу в вищій школі та проблеми її реалізації в Україні. *Педагогіка і психологія*. 2009. № 2 (63). С. 13–25.
6. Нова українська школа : порадник для вчителя / за заг. ред. Бібік Н. М. Київ : ТОВ «Видавничий дім «Плеяди», 2017. 206 с.
7. Пометун О. І. Дискусія українських педагогів навколо питань запровадження компетентнісного підходу в українській освіті. *Компетентнісний підхід у сучасній освіті: світовий досвід та українські перспективи: Бібліотека з освітньої політики*. Київ : К.І.С., 2004. С. 64–70.
8. Равен Дж. Педагогическое тестирование : проблемы, заблуждения, перспективы / пер. с англ. Москва : Когито-Центр, 1999. 144 с.
9. Степко М. І. Компетентнісний підхід : його сутність. Що є прийнятним, а що проблемним для вищої освіти України? *Вища освіта України*. 2009. № 1. С. 43–52.
10. Часнікова О. В. Компетентнісний підхід в освіті як основа її реформування. URL: https://www.narodnaosvita.kiev.ua/?page_id=2607.

REFERENCES

1. Bolotov V. A., Serykov V. A. Kompetentnostnaia model : ot idey k obrazovatelnoi paradyhme [Competence model: from idea to educational paradigm]. *Pedahohyka*. 2003. № 10. S. 7–13. [in Ukrainian].
2. Hluzman O. V. Bazovi kompetentnosti : sutnist ta znachennia v zhyttievomu uspiikhu osobystosti [Basic competencies: essence and significance in the life success of the individual]. *Pedahohika i psykhohohiia*. 2009. № 2. S. 51–61. [in Ukrainian].
3. Kremen V. H. Vstupne slovo prezydenta APN Ukrainy [Introductory speech by the President of the Academy of Pedagogical Sciences of Ukraine]. K. : Pedahohichna dumka, 2009. S. 3–4. [in Ukrainian].
4. Luhovyi V. I. Intehratsiia v yevropeiski prostory vyshchoi osvity i doslidzhen yak skladova heopolityky Ukrainy: uspiikhy i trudnoshchi realizatsii [Integration into the European space of higher education and research as a component of geopolitics of Ukraine: successes and difficulties of realization] URL: <https://dspace.uzhnu.edu.ua/jspui/bitstream/lib/25889> [in Ukrainian].
5. Luhovyi V. I. Yevropeiska kontseptsiiia kompetentnisnoho pidkhodu v vyshchii shkoli ta problemy yii realizatsii v Ukraini [European concept of competency approach in higher education and problems of its implementation in Ukraine]. *Pedahohika i psykhohohiia*. 2009. № 2 (63). S. 13–25. [in Ukrainian].
6. Nova ukrainska shkola: poradnyk dlia vchytelia [New Ukrainian school: a guide for teachers] / za zah. red. Bibik N. M. K.: TOV “Vydavnychyi dim “Pleiady”, 2017. 206 s. [in Ukrainian].
7. Pometun O. I. Dyskusiiia ukrainskykh pedahohiv navkolo pytan zaprovadzhennia kompetentnisnoho pidkhodu v ukrainskii osviti [Discussion of Ukrainian teachers around the introduction of a competency-based approach in Ukrainian education]. *Kompetentnisnyi pidkhid u suchasni osviti: svitovi dosvid ta ukrainski perspektyvy: Biblioteka z osvithoi polityky*. K.: K.I.S., 2004. S. 64–70. [in Ukrainian].
8. Raven Dzh. Pedagogicheskoe testirovanie : problemy, zabluzhdeniya, perspektivy' [Pedagogical testing: problems, misconceptions, prospects; lane] ; per. s angl. M. : Kogito-Czentr, 1999. 144 s. [in Russian].
9. Stepko M. I. Kompetentnisnyi pidkhid : yoho sutnist. Shcho ye pryiniatnym, a shcho problemnym dlia vyshchoi osvity Ukrainy? [Competence approach: its essence. What is acceptable and what is problematic for higher education in Ukraine?] *Vyshcha osvita Ukrainy*. 2009. № 1. S. 43–52. [in Ukrainian].
10. Chasnikova O. V. Kompetentnisnyi pidkhid v osviti yak osnova yii reformuvannia [Competence approach in education as a basis for its reform] URL: https://www.narodnaosvita.kiev.ua/?page_id=2607 [in Ukrainian].